

memorii | jurnale

Clotilde Armand

Am ales România

Povestea mea

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristian Negoită
Prelucrări digitale: Dan Dulgheru
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Everest

© HUMANITAS, 2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Armand, Clotilde

Am ales România: povestea mea / Clotilde Armand. – București:

Humanitas, 2016

ISBN 978-973-50-5481-6

821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Întoarcerea imaginii

Așa cum am început să fac politică, am început să scriu aceste amintiri: în mod firesc, cu naturalețe, fără să-mi inventez un personaj.

Când eram mai tânără, credeam că e dificil să scrii pentru că trebuie să ai un stil, ceva deosebit pentru a atrage cititorii copleșiți de abundența de titluri. Am hotărât să scriu la fel cum am hotărât să devin politician: numai dacă pot să fiu naturală și autentică. Dacă nu am talent, asta e! Știu că am alte competențe și sunt convinsă că pe acestea pot să le folosesc pentru a-mi câștiga existența și a fi utilă societății, nu e nevoie să insist pe o altă cale dacă nu-mi corespunde.

Totuși, nu-mi pot opri un zâmbet când mă gândesc că voi fi poate prima autoare de naționalitate franceză la origine și având ca limbă maternă franceza care scrie în română, prima dintr-o lungă serie viitoare, sunt convinsă. După ce atâția scriitori români au scris în limba franceză, unul mai celebru decât altul, în sfârșit limba română își ia revanșa! O mică revanșă, evident. Știu că această carte nu se poate compara cu cele ale unor mari scriitori, dar, cel

puțin, iată că o nouă tendință se pune în mișcare: da, cei mai mulți scriitori români actuali scriu în limba lor maternă și chiar există o franțuzoaică care scrie, pentru întâia dată, în română. Trăiască, deci, limba română!

De ce am dorit să scriu această carte? Nu sunt scriitor mai mult decât aș fi politician. Sunt inginer. În lupta mea recentă, printre principalele calități pe care le promovez, alături de Nicușor Dan, liderul Uniunii Salvați România, se află în primul rând transparența. Ce este transparența? Pentru un inginer ca mine, e satisfăcătoare definiția pe care am găsit-o în dicționar: „Transparența este proprietatea unui material de a permite să fie străbătut de undele electromagnetice (razele de lumină).“ Este exact „proprietatea“ pe care ne-am dori s-o aibă clasa politică, administrațiile publice centrale și locale, administrațiile din școli și spitale; vrem să vedem ce se întâmplă acolo, să analizăm unde se duc bugetele, să înțelegem în ce ordine sunt rezolvate cazurile în spitale, în justiție, în primării, vrem să pătrundă razele de lumină în toate administrațiile publice din România. Într-o zi, am încercat să explic acest concept la o emisiune de televiziune. Erau și alți invitați, pentru care însă vorbele mele erau complet opace. Unul dintre ei a luat cuvântul și a vrut să-mi arate că transparența nu este posibilă, pentru că nu putem niciodată să știm ce gândește cineva. Bineînțeles, noi promovăm și sinceritatea, dar chiar presupunând că n-ar exista această sinceritate individuală, tot nu înțeleg de ce nu am putea crea o administrație transparentă, mai ales cu mijloacele informatice care există la ora actuală și care sunt bine stăpânite de români. În argumentația lui, invitatul care lupta împotriva

transparenței a mai adăugat: „Nici viața dumneavoastră nu este transparentă!“

Această frază a trezit un ecou dureros în mine. Într-adevăr, devenind o persoană publică destul de brusc, jurnaliștii au început să-mi pună întrebări legate de „grădina mea privată“, de alegerea mea de a veni în România, de familia mea, de copiii noștri. Nu puteam să le explic așa, în doar câteva minute, cum și cu ce dificultăți s-a construit familia noastră. Am înțeles atunci că va fi nevoie să povestesc drumul meu, ca să explic mai bine, cu cuvintele mele, ce s-a întâmplat, ca să pot spune sincer, simțind prezența plină de căldură a lui Dumnezeu: „Ba da, viața mea personală este transparentă. Sper că vor ajunge și până la dumneavoastră câteva raze de lumină!“

N-aș vrea să încep această carte fără să-i mulțumesc soțului meu, care m-a crescut ca româncă. Când m-am întâlnit cu el, eram doar o franțuzoaică, iar el m-a transformat și în româncă. Îi mulțumesc din tot sufletul că mi-a dăruit această nouă dimensiune, această nouă viață care îmi întregeste personalitatea, se adaugă vieților mele de... franțuzoaică. În termeni matematici – mă iertați, vă promit să nu fac abuz de imagini matematice, dar ce vreți, matematica e cultura mea familiară și... familială! –, am ajuns de la o singură dimensiune la cel puțin două dimensiuni. Pentru fiecare fațetă a vieții, pot să mă proiectez în spațiul francez sau în spațiul românesc și să apreciez cum se îmbină, se susțin și creează ceva nou, ceva care încearcă să fie mai bun decât fiecare parte în sine.

Soțul meu și cu mine am traversat perioade fericite și perioade dificile în viața noastră, el român și eu franțuzoaică.

Mereu am păstrat această alianță, intuitiv și afectiv am folosit-o ca pe forța cea mai mare care ne-a fost dată. Și astăzi este încă cel mai mare atu pe care îl am pentru a câștiga lupta în care m-am lansat. Am fost adeseori întrebată: „Cum ați făcut să păstrați această iubire?“ Este adevărat, sunt o persoană fidelă, disciplinată, rațională, iubitoare, șansele erau mari să fi fost oricum o soție bună. Dar este și altceva, un mic secret: trebuie să-l admiri pe soțul tău (sau s-o admiri pe soția ta) în mod autentic, mereu, și astfel vei vedea că dragostea va rămâne vie. Eu am norocul ca multe, multe lucruri să mi se pară admirabile la soțul meu. Îl admir printre altele pentru că este un om care își asumă complet identitatea de român, cu iubire, simplitate, modestie, fără complexe, nici de superioritate, nici de inferioritate. Rezultă din această identitate un simț al datoriei pe care îl poartă cu multă dragoste față de compatrioții lui – acum și ai mei.

Din acest drum pe care l-am parcurs alături de soțul meu, din apropierea de toți românii pe care i-am întâlnit, din dorința de a da putere copiilor mei și copiilor României, de a construi împreună, de a depăși suferințele trecute, s-au strâns pe rând elementele esențiale pentru a-mi asuma un rol, o misiune prin care să răspund cum pot eu mai bine, în acest moment, în aceste condiții, ca nou cetățean al acestei țări, datoriei față de semenii.

Se prea poate să greșesc în aprecierile mele, dar așa simt eu, așa sunt eu... Paginile acestei cărți sunt o parte din istoria mea, din istoria familiei mele, din istoria pe care o trăim cu toții.

Românii în viața mea

Întâlnirea cu Sergiu (MIT, 1995)

Sergiu este soțul meu și primul român din viața mea.

Primele mele cuvinte învățate în limba română au fost „eu sunt un marinar român“. Așa scria pe tablă în biroul studenților la matematică de la Massachusetts Institute of Technology (MIT) din Boston, Statele Unite. O treime erau români. Ca să se amuze, îi învățaseră această frază pe colegii lor care nu erau români. Mi se părea ciudat, pentru că eu nu asociaz defel România cu ideea de marinar. De fapt, nu prea știam ce este România...

Înainte să-l cunosc, Sergiu se întâlnea foarte des cu ceilalți studenți români. Când l-am văzut prima dată, într-un apartament la Tang Hall în campusul MIT, juca bridge cu trei colegi din România (tot de la Departamentul de matematică). Eu venisem cu un student american, care era colegul de cameră, *roommate*-ul, lui Andrei Rădulescu, unul dintre colegii lui Sergiu. Mi s-a părut extraordinar să văd niște tineri care jucau bridge – pentru mine, vârsta normală pentru a juca acest joc este între 50 și 60 de ani. Păreau foarte pasionați. (Mai târziu am aflat că bridge-ul era foarte popular printre tinerii români.) Am pretins că

știi să joc un pic – părinții mei au încercat într-adevăr să mă învețe –, dar cunoștințele mele s-au dovedit insuficiente, ca și cum un copil care știe să numere până la 10 ar spune că înțelege matematica superioară.

Întâlnindu-l pe Sergiu la MIT, am descoperit o lume întreagă necunoscută mie: lumea europenilor din Est. Este o lume diferită, fiecare având cultura lui, dar și o cultură comună. Cu bulgarii, de exemplu, se înțelegeau bine. Un prieten de-al lui Sergiu s-a căsătorit cu o bulgăroaică de la MIT. La fel de bine se înțelegeau cu ungurii și cu celelalte naționalități. Cu rușii însă era ceva cu totul special. Eram la un eveniment care avea loc în fiecare joi seară la Ashdown House, unde Sergiu își avea camera; toți cei din Europa de Est erau împreună la masă, când un rus a început să povestească despre o fată care era cea mai bună dintre toți la matematică și care, până la urmă, s-a căsătorit cu profesorul lor. El spunea că era cea mai tare din lume. Mulți dintre cei prezenți obținuseră medalii de aur la olimpiadele internaționale de matematică și nu înțelegeam de ce rusul declara ca de la sine înțeles că fata aceea era cea mai tare. Sergiu mi-a explicat că, pentru ruși, cei mai buni dintre ei sunt automat cei mai buni dintre toți. Era un complex de superioritate afirmat cu naturalețe și acceptat de toți. Altfel spus, rușii erau un pic cu nasul pe sus și extrem de siguri pe ei, mai ales în mijlocul celor din Est. Era ceva frapant pentru mine.

La început, România însemna pentru mine Ceaușescu și prietenia lui cu Yasser Arafat, apoi Revoluția și orfelinatele. Însemna și Dacia – mașina. Îmi amintesc clar când

am văzut Revoluția la televizor. Aveam atunci 16 ani și urmăream evenimentele alături de toată familia... adică multă lume: bunicii, părinții, 12 mătuși și unchi, verii mei (cei 23 de veri primari din partea mamei). Îmi amintesc și când l-am văzut pe Iliescu atunci la televizor. Era relativ tânăr. Nu știam ce se întâmpla de fapt.

Am văzut când a fost împușcat „Ceaurescu“ (așa spuneam noi). Era foarte impresionant. La noi se sărbătorea Crăciunul, iar acolo se dădeau lupte... Eram cu toții foarte emoționați pentru români. Exact cum am fost pentru Zidul Berlinului. Ni se părea că totul este posibil, era libertatea care câștiga.

Și acum am acest sentiment că facem istorie, că trăim momente istorice, că putem, cu voința noastră, cu energia noastră, să scriem Istoria.

Puterea dată de familie

Părinții mei se trag din familii franceze cu o istorie de cel puțin 500 de ani. Avem arbori genealogici (de la fiecare bunic) care vin de departe. Este un fel de hobby în familiile noastre să faci arbori genealogici și să urci cât mai sus pe fiecare ramură.

Mama mea provine dintr-o alianță între o familie nobilă (de Champs de Saint-Léger), dar săracă, și o familie foarte bogată (Claret), industriași din regiunea lyoneză. Mama îmi spunea mereu că își amintește de bunica ei, care era contesă, ca de o doamnă care, la masă, căuta cu piciorul,

în timp ce vorbea, soneria care se afla sub covor, și nu era prea ușor de găsit prin tatonări. Când reușea în sfârșit s-o găsească, apărea, ca prin miracol, cineva de la bucătărie ca să-i dea o mână de ajutor. În schimb, pentru Bonne Maman, mama mamei, viața nu a fost la fel de ușoară la ferma pe care o administra împreună cu bunicul. Pariziancă, aristocrată, obișnuită cu confortul de la oraș, ea și-a acceptat totuși cu noblețe destinul, fără să se plângă vreodată.

Mama mea a moștenit ceva din această noblețe, pe care eu am regăsit-o la cercetași, ca ideal uman. Din acest motiv, și astăzi sunt angajată în această mișcare.

Tatăl mamei, Bon Papa, pe care îl vedeam în poze ca pe un copil îmbrăcat frumos, în mașini de colecție, a avut de tânăr un vis: voia să facă agricultură. După bacalaureat, s-a dus la Școala de la Grangeneuve, din Elveția, o școală scumpă și foarte renumită în acele vremuri. A studiat agronomia alături de alți colegi din lumea întregă, după care s-a întors în Franța, în Bourbonnais, regiunea de unde vin regii din familia Bourbon, unde a devenit agricultor; a lucrat pământul, a îngrijit animalele, așa cum își dorea, și a fost mereu alături de cei câțiva muncitori agricoli care îl ajutau. A fost o viață grea, probabil mult mai dificilă decât își închipuia când a ales-o, dar și plină de demnitate. Plăcerea lui, în afară de apropierea de natură, erau întâlnirile de la Grangeneuve, unde își revedea foștii colegi, printre care și un american, care a venit din ranch-ul lui să-l viziteze o dată, când eram și eu acolo. Atunci am înțeles cât de puternice sunt relațiile între cei care muncesc pământul și de ce a făcut bunicul meu din agricultură o profesie și un vis.

Cuprins

<i>Întoarcerea imaginii</i>	5
I. Români în viața mea	9
II. Etapa americană	29
III. București, un început	57
IV. Prin Europa	79
V. Viață de cartier și Distrigaz	101
VI. Cântecul Clarei	135
VII. Misiunea mea	167